

Становище

За Живко Ангелов Лефтеров, единствен кандидат на обявения конкурс за заемане на академичната длъжност „доцент” по професионално направление 2.2. История и археология (история на България), обявен в ДВ бр. 93/26.11.2019 г.

От проф. дин Рая Йорданова Заимова, ИБЦТ (БАН)

Живко Ангелов Лефтеров завършва специалност „История“ в Нов български университет. Като студент в магистърската програма „История на социалните промени“ се отличаваше с интереса си към процесите в българската история пряко свързани с проблемите на религиите и практиките на Балканите. През 2003 г. е избран за асистент по научна специалност 5.03.21. „Документалистика, архивистика, палеография (вкл. историография и източникознание). През 2012 г. защитава успешно дисертация за присъждане на образователната и научна степен „доктор“ на тема *„Религиозната политика на Българската комунистическа партия и Бялото братство, 1944-1989 г.“* по професионално направление „История и археология“ и научна специалност „История на България“. Трудът е публикуван през 2018 г. в издателството на НБУ. Тази монография обогатява тематично българската историография като изяснява връзката между Петър Дънов и комунистическата идеология в България след 1944 г., поставянето на Бялото братство сред „протестантските секти“ и причините довели до положителния образ на общността в България. Според представената справка книгата е цитирана в 2 университетски сборника с научно рефериране.

През 2013 г. е избран с конкурс за главен асистент в Нов български университет по научна специалност „История на България“ (05.03.06). На обявения от същия университет конкурс за „доцент“ (ДВ бр. 93/26.11.2019) се представя с хабилитационен труд, издаден през 2017 г. под заглавие *Англиканската църква, Източното православие и България*. София, Ашур, 2017. 299 с. Кандидатът представя справка за своите трудове според изискванията на действащия закон за академичните степени и звания от 2013 г. до днес, т.е. за периода от назначаването му на главен асистент.

Акцентът пада на монографията *Англиканската църква, Източното православие и България*, която е различна по тема от дисертационния труд за БКП и Бялото братство. Живко Лефтеров разглежда проблема за сближението на Англиканската църква с Източното православие, оставяйки на страна богословските аспекти, на които е обръщано внимание от наши и чужди специалисти. Хронологичният отрязък от време обхваща времето от създаването на Англиканската църква и установяването на контакти с Източното православие до края на Студената война. Периодът е основателно избран от автора и продиктуван от факта, че в последствие общуванията им остават пожелателни. При тази постановка на въпроса той правилно избира свой метод на изследване като се насочва към хронологично-тематично представяне на проблемите. Новото и приносното в изследването на Живко Лефтеров е не само изборът на тази тема, но и нейното разработване в обсега на политическата и обществена конюнктура – и това, за разлика от оскъдните български изследвания на богослови и поредицата от публикации на чужди автори. Привлечената научна литература по темата прави впечатление на задълбочено познаване предимно на англоезични автори.

Първоначалните сближавания на Англиканската църква с Източното православие датират от началото на XVII в. и продължават с различен успех през следващите десетилетия. В труда са обосновани постъпките спрямо източните патриарси, както и мотивите за търсено сближение, най-вече в институционален план. Тук бих искала да добавя и вметна, че активността за инициативата от страна на Англиканската църква върви успоредно със стремежа на френските управляващи среди и католическо духовенство, които през XVII в.-XVIII в. периодично засвидетелстват желание за обединение между Римокатолицизма и Константинополската патриаршия, т.е. процес насочен срещу протестанството. Казано с други думи, както Англиканската църква, така и френската страна търсят по свой път сближаване с Вселенската патриаршия, отчитайки нейната древност като християнска институция.

Живко Лефтеров изследва един слабо известен на българите процес през XIX в. – или това са опитите за присъединяване към Англиканската църква на македонските епархии, останали извън юрисдикцията на Екзархията. Не пропуска да очертае развитието на общуванията с българите не само на представители на англиканите, но и сложната плетеница и конкуренция на униатското движение, на протестантските мисии. Паралелно

с това излага дейността на създадения от англиканите „Балкански комитет“ след потушаването на Илиденско-Преображенското въстание (1903), загрижеността им към съдбата на българите от Македония и Тракия, както и критиката им спрямо официалната политика на Лондон в периода на руско-турската война (1877-1878). Нова линия на поведение настъпва едва в навечерието на Втората световна война, когато започват да следват държавната политика на британското правителство. Решаваща роля в нарушаване на диалога в началото на Студената война изиграва религиозната политика на Сталин, която върви към сближаване с Англиканската църква и издигане на православието в международен план и обратно, отхвърля ролята на чуждата църковна институция като конкурентна. Използвайки богат изворов материал авторът внимателно проследява и анализира процесите довели до позицията на БКП за следване линията на КПСС и РПЦ. След смъртта на Сталин сближаването с Англиканската църква се използва в социалистическите страни с православни църкви за акцентирание на съществуваща религиозна свобода. През периода на Желязната завеса връзките на БПЦ, в съгласие с РПЦ, осъществяват трайни контакти с чуждата църковна институция като всяка по свой начин оправдава позициите си. Завършилият диалог в средата на 1980-те години поради догматични различия и нови течения сред англиканите остава в историята. Затова Живко Лефтеров дава своя принос в българската историография с издирването и изследването на редица фондове с документи, въз основа на които е осветлил една останала в сянка тема от историята на църковните институции и тяхната връзка с Източното православие и българите.

Отличното познаване на архивните фондове в България допринася за изграждането на добре структурирано изследване. Смятам че работата би спечелила повече читателска публика, ако в следващо издание Живко Лефтеров добави едно резюме на английски език. За момента тази книга все още не е цитирана в научната литература. Същото може да се установи и за *Дневника* на патриарх Кирил, издаден (2018) в съавторство с Момчил Методиев, смятан за публикувана глава от колективна монография. Тук искам да подчертая, че изследванията в областта на хуманитаристиката бавно навлизат в оборот и е нужно време, за да се оцени постигнатото и бъде използвано като градиво на следващи студии.

В същото време статии на Живко Лефтеров в *Известия на държавните архиви, Македонски преглед, Християнство и култура, Годишниците* на департамент „История“ (НБУ), датиращи отпреди пет до десет години назад, са нашироко ползвани и цитирани по въпросите за евангелските църкви, Бялото братство, за политиката на БКП за превръщане на България в Съветска република и т.н. За периода на атестация Лефтеров има публикувани 11 статии и доклади в нереферирани издания с научно рецензиране или публикувани в редактирани колективни томове.

Преките ми наблюдения за разнородната му дейност датират от неговото студентско време. Като университетски преподавател кандидатът е оценен по петобалната система с 4,58 (въз основа на допитвания до студенти) като данните са изложени от Центъра за качество и оценяване (НБУ), ръководител е на 12 успешно защитили дипломанти, активно участва в работата на Департамента по изработването на учебните програми и организиране на пътуващи семинари. Наравно с това активно се включва в университетския живот с проекти, членува в редколегии, организатор и участник в редица национални и международни форуми. Всички споменати събития са коректно отразени в представената документация по конкурса и красноречево говорят за изграден историк и преподавател в областта на най-новата история и изворознание. В същото време имам една критична бележка или по-скоро препоръка към Живко Лефтеров: да се постарее постигнатото в науката да добие популярност и на чужд език. „Архивите говорят“ едва от последните години, а анализирани от него процеси са сходни с редица други в съседни и несъседни страни и заслужават внимание.

От всичко изречено дотук смятам, че имам основание да гласувам "за" и да призова научното жури да предложи на уважаемите членове на Академичния съвет при НБУ да изберат д-р Живко Ангелов Лефтеров на академичната длъжност „доцент“ по направление 2.2. История и археология (история на България).

София, 26 февруари 2020 г.